

LEUKER &
SNELLER

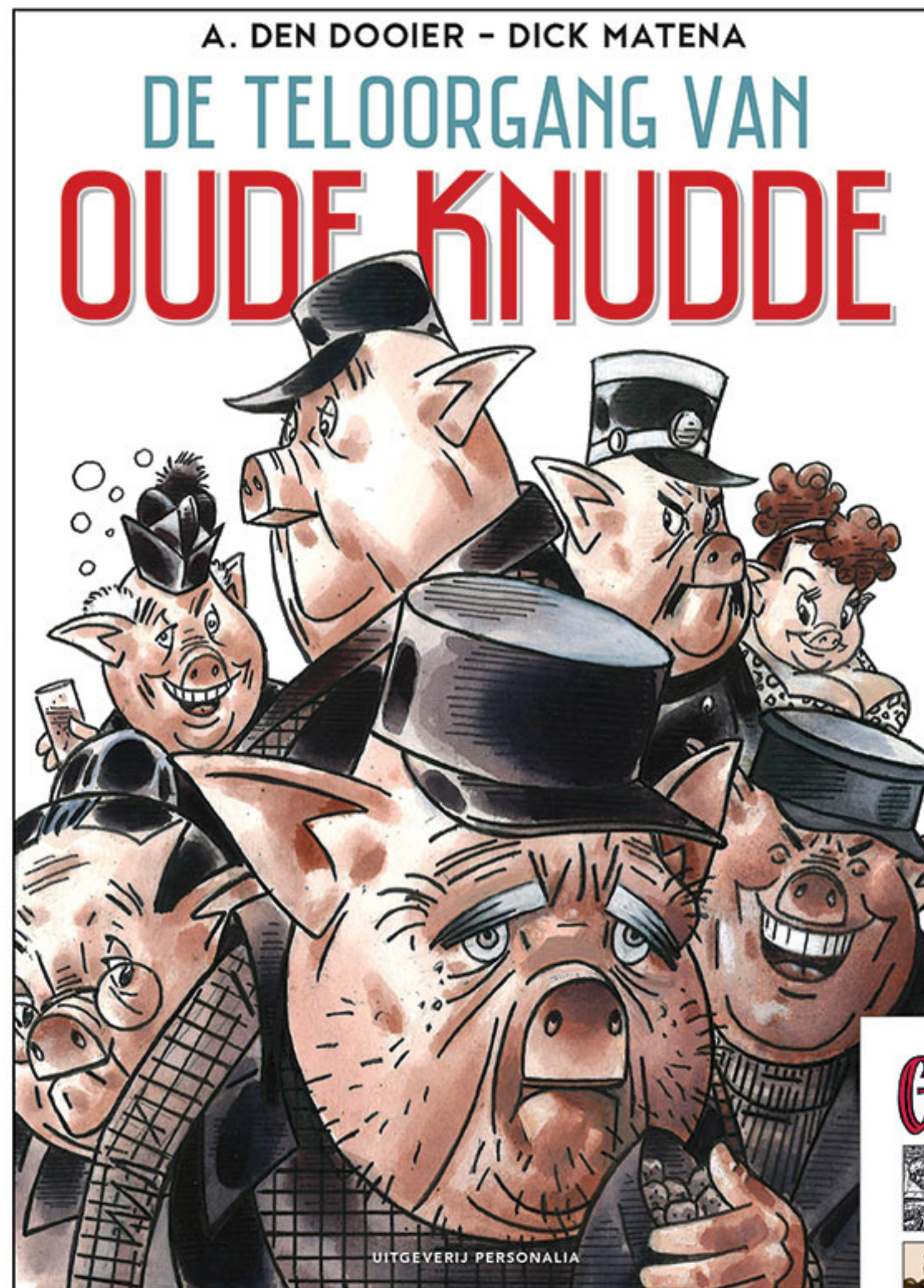
LEREN MET STRIPS

Educatieve reeks aan de hand van Nederlandse strips

LESBRIEF BIJ DE TELOORGANG VAN OUDE KNUDDE

- Streekromans
- Dick Matena, A. den Dooier en A. den Doolaard
- Vragen en opdrachten

Aanbevolen in de gids
'Graphic Novels voor de Leeslijst'

Samengesteld door

STRIPMAKER
DES VADERLANDS

Margreet de Heer

DE TeloORGANG VAN OUDE KNUdde

Achtergrond bij deze graphic novel

De verstripte werken van "A. den Dooier" ontstonden in de jaren zeventig, toen stripmaker Dick Matena door de redactie van het tijdschrift Pep werd gevraagd "iets te doen met eieren" (in verband met het Paasnummer). Hieruit ontstond

Het Ei der Zonde, een eerste verhaal in een reeks streekromanparodieën, die in 1986 werden gebundeld in de *A. den Dooier Omnibus*. Daarin verscheen ook *De Teloorgang van Oude Knudde*, dat in 2009 werd omgewerkt naar graphic novel.

DAAR STAAT DE OUDE KNUdde, SPRAKeloos VAN WOEDE EN VERNEDERING! PLOTSELING VOELT HJ DE OUDERDOM, DIE MAAKT DAT HJ ZICH NIET VERWEREN KAN...

MACHTELOOS IS HJ TEGEN DEZE GROVE BOERT... EEN RAUWE SNIK BREEKT UIT ZJN GEKNEPEN KEEL...

...EN MET GEKROMDE RUG, DE ZAK MET KEUTELS VERDWAASD TEGEN DE BORST GEDRUKT, GAAT HJ TERUG... EEN OUDE MAN INEENS, OP WIENS KEPEREN PET DE SNEEUW ZICH TOT EEN KLEIN HOORJE VORMT.

strook uit het oorspronkelijke korte verhaal in de *A. den Dooier Omnibus* (1986)

Dick Matena

Dick Matena (1943) is één van de grote namen in de Nederlandse stripwereld. Hij begon op 17-jarige leeftijd bij de Toonder Studio's, waar hij meewerkte aan strips als *Tom Poes* en *Panda*, en ontwikkelde zich al snel tot een originele, veelzijdige tekenaar.

Bij het brede publiek is hij het meest bekend geworden door zijn verstripping van *De Avonden* van Gerard Reve. Met dit titanenwerk, dat vanaf 2001 in vier delen verscheen, bereidde hij de weg voor een serieuzere opvatting van strips, die tot dan toe vooral als luchtig vermaak werden beschouwd.

Bij het stripminnend publiek is hij al veel langer bekend: vanaf de reeks *De Argonautjes* (op scenario van Lo Hartog van Banda, vanaf 1968 in het tijdschrift Pep), via realistisch getekende titels als *Viril* en kinderboekverstrippingen als *Kruimeltje* (voorgepubliceerd in Donald Duck weekblad) naar scenario's voor beroemde reeksen als *Storm* en *De Macaroni's*, heeft hij laten zien dat hij een meester in het stripmedium is. In 1986 ontving hij de Stripschapprijs voor zijn gehele oeuvre.

Na *De Avonden* volgden meer romanverstrippingen, zoals *Kaas* (2008), *Kees de Jongen* (2012), *Turks Fruit* (2016) en meest recent de *Kronkels* van S. Carmiggelt (2019).

A. den Doolaard

"A. den Dooier" verwijst naar A. den Doolaard (pseudoniem van Bob Spoelstra, 1901-1994), die veel meer was dan een streekromanschrijver. Hij debuteerde op zijn 25e als dichter met een bundel in de stijl van het vitalisme (een stroming die uitbundige levenskracht centraal stelde), begon op zijn 27e aan zwerftochten door Europa, maakte reisverslagen en schreef felle

krantenartikelen over het opkomende fascisme, naast zogenaamde "sociale romans" over het leven van gewone mensen in de gebieden die hij bezocht, zoals Frankrijk en Macedonië.

Een belangrijke Nederlandse streekroman die hij schreef was *Het verjaagde water* (1947), dat een internationale bestseller werd en beschrijft hoe vlak na de oorlog in Walcheren de gebombardeerde dijken werden hersteld, een actie waarbij hij zelf was betrokken als verbindingsofficier.

A. den Doolaard achter de microfoon van Radio Oranje, waar hij tijdens de oorlog omroeper was

Over de streekroman

Het literaire genre van de streekroman was vooral populair in de eerste helft van de twintigste eeuw. Het beschreef het moeizame leven op het platteland, vaak in een verhaal dat verschillende generaties spande, en waarin geloof, lotsbestemming, armoede en de eeuwige kracht van de natuur een rol speelden.

Na de oorlog was er een enorme toename aan titels in dit genre, niet allemaal van even grote kwaliteit, waardoor de streekroman steeds meer werd geassocieerd met

"huisvrouwenlectuur" en minder literaire waardering kreeg. Of dit terecht is, mag ter discussie staan: nog steeds zijn deze boeken in bibliotheken razend populair.

Een algemene definitie van de streekroman is dat het een verhaal is dat zich noodzakelijk afspeelt tegen de achtergrond van een bepaalde streek, omdat alleen daar bepaalde sociale verhoudingen (boeren, mijnwerkers, vissers bijv.) of een bepaald dialect voorkomt.

Specifieke kenmerken van de streekroman:

(niet per se op alle titels in dit genre van toepassing)

- beschrijving van de levens van "eenvoudige" mensen op het platteland (boeren, arbeiders), vaak over meerdere generaties
- geloof en lokale tradities spelen een grote rol
- contrast platteland/grote stad
- de natuur (het land en het weer) speelt een rol
- het lot (vooral de onontkoombaarheid eraan en het doorwerken ervan over vele generaties) speelt een rol

strook uit *Dorp in de Rivier*, een onvoltooid A. den Dooier verhaal uit 1988, parodie op *Dorp aan de Rivier* van Anton Coolen (1934)

Beroemde streekromans:

De Vlaschaard - Stijn Streuvels, 1907 - West-Vlaanderen

Pallietier - Felix Timmermans, 1916 - Netheland, bij Lier

Het Wassende Water - Herman de Man, 1925 - Zeeland

Merijntje Gijzen - A.M. de Jong, acht delen 1927-1941 - Noord-Brabant

Dorp aan de Rivier - Anton Coolen, 1934 - de Maas, Noord-Brabant

Zuiderzee - Jef Last, 1934 - Urk

Bartje - Anne de Vries, 1935 - Drente

Sil, de strandjutter - Cor Bruijn, 1940 - Terschelling

Morgen zingen alle merels - Margreet van Hoorn, 1982 - over een onderwijsgezin

De Heilige Rita - Tommy Wieringa, 2017 - dorp aan Duitse grens

TIP!

De beroemde streekroman *Het Wassende Water* van Herman de Man uit 1925 werd vanaf 1986 door de NCRV op televisie gebracht, met in de hoofdrollen Kitty Courbois en Thom Hoffman. De volledige serie is terug te kijken op uitzendinggemist.net.

Vragen en opdrachten:

- Bekijk de kenmerken van de streekroman. Hoe zie je die terug in *Oude Knudde*?
- Het onderstaande fragment komt uit het boek *Wampie* van A. den Doollaard uit 1938. Lees het door en vergelijk: welke elementen van zijn taalgebruik zie je terug in de strip?

Wampie werd wakker.

Er zijn mensen wier ogen opengaan net zo snel als een deur wanneer er hard aan getrokken wordt: zo zie je niets, en dan opeens het hele binnenste van het huis. Hun hoofd lijkt het kastje van een kiektoestel: eerst is er niets dan het gladde rustige slapen, altoos eender, net als het gladde doffe overtrek van het kiekkastje. Maar dan wordt er plotseling op een geheimzinnig veertje gedrukt, en het glanzende oog, dat diep binnenin sliep, schiet met een ruk naar voren en kijkt je groot aan. Maar zo ontwaakte Wampie nooit. Haar wakkerworden leek meer op het langzame neerdwarrelen van een blaadje van tak tot tak en dan in glijvlucht naar de grond. Want opstaan deed Wampie nooit: ze viel altijd uit bed. Wanneer ze voelde dat ze wakker moest worden, omdat de wekker twee keer afgelopen en er drie keer op haar deur gebonsd was (een keer door haar zusje, een keer door moeder en een slotbons van vader, die bonst zoals alleen een man bonzen kan, die haastig naar kantoor moet, en dan zijn ganse ergernis over de afgelopen en komende vier en twintig uur, plus over het feit, dat hij een geliefde maar ogenschijnlijk luie dochter heeft, in één machtige bons ontslaadt) - dan, door die slag wanhopig losgeschud uit de boom harer dromen, die nog tussen de sterren doorgroeide hoewel het allang dag was, dwarrelde ze naar omlaag. "

Uit: A. den Doollaard. Wampie De Roman Van Een Zorgeloze Zomer. 1938

- De tekenaar heeft ervoor gekozen zijn personages als varkens af te beelden. Waarom, denk je? Kun je andere verhalen bedenken waarin in plaats van mensen dierfiguren zijn gebruikt?
- Waaraan kun je zien dat dit een parodie is? Noem een voorbeeld zowel in de tekst als in het beeld.
- Welke woorden kwam je tegen die je nog niet kende? Valt uit de context op te maken wat ze betekenen?
- Maak een tijdslijn van de verschillende Joelvieringen in het boek en zet bij elk wat er op dat moment gebeurde.

- Hiernaast zie je titels van bestaande streekromans. Wat voor beeld krijg je bij deze titels? Wat voor sfeer? Wat voor karakters spelen hierin de hoofdrol?
- Kies één titel uit en schrijf op wat voor verhaal hier volgens jou bij hoort. Gebruik hierbij de kenmerken van de streekroman en je eigen fantasie!
- Werk vervolgens één beeld of scène van dit zelfverzonnen verhaal uit in een strip van één (of meer) pagina's.

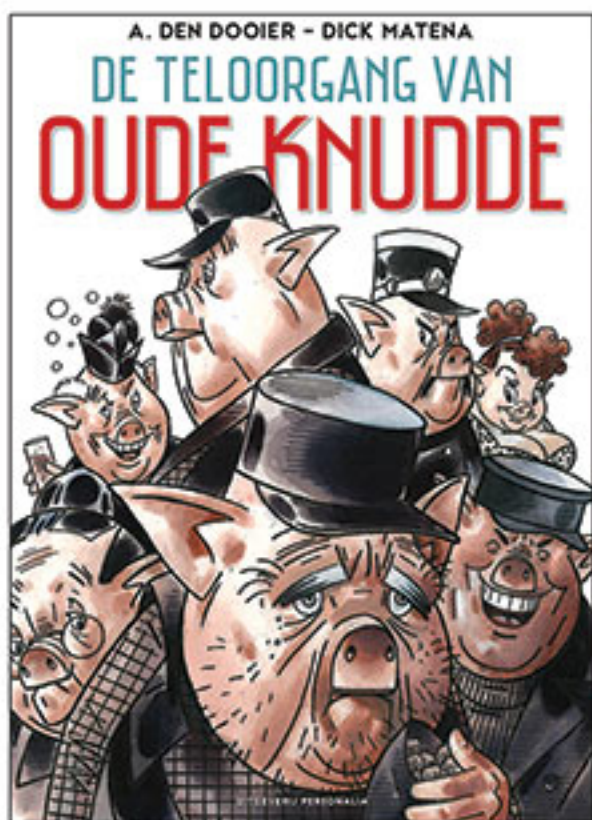
Let hierbij vooral op het overbrengen van de sfeer in het beeld (zoals Matena in *Oude Knudde* steeds de regen als achtergrond gebruikt bijvoorbeeld) en hoe je het karakter van de personages laat overkomen in hun manier van praten (kort en krachtig of juist heel uitgebreid?).

Gebruik voor deze opdracht het stripsjabloon op de volgende pagina, of verzin je eigen layout. (bekijk bijvoorbeeld hoe Matena de hokjes op een pagina verdeelt - grootte en vorm van een strippanel kan veel uitmaken voor de emotionele lading en ritme van het verhaal.)

De Boer zonder God (1933)
Aarde en brood (1936)
De grote, stille knecht (1936)
Volk van bazalt (1950)
Noordwester (1938)
Waar mens en koren rijpen (1941)
De wijde stilte (1941)
Visschers voeren uit (1937)
Dorre grond (1942)

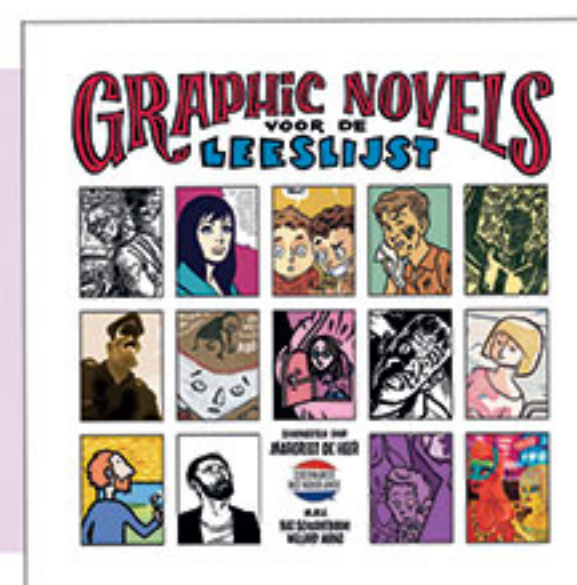
Deze lesbrief over de graphic novel *De Teloorgang van Oude Knudde* biedt de mogelijkheid om aan de hand van een strip het genre van de streekroman te behandelen bij de literatuurles.

De Teloorgang van Oude Knudde van Dick Matena is op de Dag van de Literatuur 2019 gratis ter beschikking gesteld aan de aldaar aanwezige docenten. Hij kan voordelig worden nabesteld bij Uitgeverij Personalia: info@uitgeverijpersonalia.nl.

De Teloorgang van Oude Knudde is één van de 55 titels die zijn opgenomen in de gids 'Graphic Novels voor de Leeslijst', samengesteld door Margreet de Heer, Willard Mans en Bas Schuddeboom.

Deze gids is gratis te downloaden op: stripmakerdesvaderlands.nl/graphic-novels-voor-de-leeslijst/

WAAROM STRIPS IN DE KLAS?

Strips combineren op een unieke manier tekst en beeld en maken het daarmee makkelijker en leuker om leerstof tot je te nemen. Stripmaker des Vaderlands Margreet de Heer (bekend van haar boeken over onderwerpen als filosofie, religie en wetenschap) heeft het daarom tot haar speciale taak gemaakt om meer strips toegankelijk te maken voor het onderwijs.

Voor een overzicht van de strips die reeds als lesmateriaal door de Stripmaker des Vaderlands beschikbaar zijn gesteld, zie:

stripmakerdesvaderlands.nl/lesmateriaal
stripsinhetonderwijs.nl

Bronnen bij deze lesbrief:

nl.wikipedia.org/wiki/Streekroman
www.dbnl.org/tekst/_vla016195601_01/_vla016195601_01_0023.php
nl.wikipedia.org/wiki/Dick_Matena
lambiek.net/aanvang/matena.htm
nl.wikipedia.org/wiki/A._den_Doolaard
adendoolaard.nl/biografie

